

Od Galilea po Augustína

Grzegorz Górny

1. augusta 2020 + Spoločnosť

Osudové udalosti niekedy začínajú banálnymi omylmi. Toto bol prípad Franka Sherwooda Taylora, ktorému sa v roku 1937 dostal do rúk návrh zo strany britského spolku voľnomyšlienkárov *Rationalist Press Association*, aby im predniesol prednášku.

Ponuka bola v skutočnosti určená inej osobe s rovnakým priezviskom, ale ten, kto podával list na pošte, omylom uviedol nesprávnu adresu. Skôr než sa prišlo na omyl, zamienený adresát sa poďakoval za poctu a zaviazal sa, že vystúpi s prednáškou pred vybranou skupinou poslucháčov. Vedúce osoby spolku boli spočiatku veľmi zmätené, ale po tom, ako sa oboznámili so životopisom lektora, dospeli k záveru, že je to veľmi dobrý výber. Frank Sherwood Taylor bol ideálnym kandidátom.

V službe vedy

Narodil sa v roku 1897 v grófstve Kent. Po maturite ho povolali do armády a poslali na front. 12. októbra 1917 sa zúčastnil jednej z najkrvavejších bitiek prvej svetovej vojny – v Passchendaele pri Ypres v Belgicku. Tam sa ponúkol, že zastúpi staršieho vojaka na predsunutej pozícii, kde však bol ťažko ranený.

Počas nasledujúcich deviatich mesiacov absolvoval štrnásť operácií. Potom až do konca života kríval.

Vojnové zážitky ovplyvnili voľbu životnej cesty mladého muža. Pod Ypres boli prvýkrát použité chemické bojové plyny. Frank chcel, aby v budúcnosti výtvarky vedy sa využívali na mierové, nie vojenské účely. Preto sa zapísal na štúdium chémie na Oxfordskej univerzite, kde získal doktorát.

V roku 1933 sa stal profesorom organickej chémie na londýnskej univerzite. O rok neskôr vydal populárizujúci knihu pre mladých ľudí s názvom *The Young Chemist* (Mladý chemik), na ktorej vychoval niekoľko významných vedcov (napríklad laureáta Nobelovej ceny za medicínu v roku 2002, juhoafrického biologa Sydneya Brennera), ktorý spomínal, že si ako dieťa po prečítaní tohto diela založil v garáži provizórne laboratórium a začal svoje prvé pokusy.)

Škodila katolícka Cirkev vede?

Po čase sa Frank Sherwood Taylor začal špecializovať na vydávanie kníh venovaných dejinám vedy.

Osobitne sa venoval najmä histórii starovekej a stredovekej alchýmie, ktorá postupom času viedla k vzniku modernej chémie.

V roku 1937 dokonca založil časopis venovaný tejto téme, „Ambix“, ktorého sa stal šéfredaktorom.

Pokiaľ ide o náboženské záležitosti, považoval sa za neveriaceho. Jeho otec bol agnostik, matka anglikánka. Bol pokrstený a ako dieťa chodil do kostola, ale v puberte stratil vieru. Najvýraznejšie ho ovplyvnila školská formácia presiaknutá ideami pozitivizmu, scientizmu a materializmu. Chlapec prijal Darwinovu teóriu evolúcie ako model vysvetľujúci vznik sveta – aj keď mu nedávala pokoj myšlienka, ako môže pridaním jedného atómu k druhému vzniknúť život.

Keď sa mu do rúk dostala ponuka spolku voľnomyšlienkárov, začal rozmýšľať, akú tému by on, agnostik a historik vedy, mohol navrhnúť skupine voľnomyšlienkárov a antiklerikálov? Vtedy dostal nápad predniesť referát o procese s Galileo Galileim. Ponuka bola s nadšením prijatá. Začal teda študovať o talianskom vedcovi bez toho, aby vedel, kam ho tento výskum privedie.

Čierna legenda

Pri skúmaní prípadu Galileo Taylor zistil, že história procesu veľkého učenca je opradená mnohými mýtmi, ktoré boli všeobecne akceptované ako nespochybniteľné istoty, hoci vôbec nezodpovedali skutočnosti. Po prvé, Galileo vôbec nedokázal, že sa Zem otáča okolo Slnka. V roku 1633 bol astronóm pred súdom obviňovaný zo šírenia falošných dôkazov o správnosti heliocentrického systému. Pravda bola na strane cirkevných žalobcov. Galileovým problémom bolo, že **vyvodzoval pravdivé tézy z nesprávnych predpokladov**.

Jediný dôkaz o platnosti kopernikovskej teórie, ktorý predložil (o morskom odlive a prílive), sa ukázal byť úplne nepravdivý. Na skutočný dôkaz bolo treba čakať až do roku 1728, keď James Bradley pozoroval jav aberácie svetla. Z vedeckého hľadiska to bola cirkevná komisia (a nie Galileo), ktorá mala pravdu, keď popierala teóriu, ktorá bola chybná a bez dôkazov.

Anglický vedec pripustil, že Cirkev sa dopustila chyby, keď riešila vedecké spory v súdnej sieni, ale poznamenal, že úloha pápežstva v tejto veci bola démonizovaná. Toto bolo vidno najmä v porovnaní s protestantizmom, ktorý bol prezentovaný ako otvorenejší voči vedeckým objavom. A predsa nikto iný než Luther sa staval proti heliocentrickej teórii, keď písal o Kopernikovej hlúposti a proti Galileovým tézám rozhodne bojovali protestantskí akademici vtedajšej doby. V tejto súvislosti bol postoj Cirkvi ku kopernikovskému modelu – podľa Taylora – mimoriadne opatrný. Katolícke elity boli oveľa otvorenejšie voči prijatiu tejto teórie – za predpokladu, že im budú predložené presvedčivé vedecké dôkazy.

Britský vedec bol navyše ohromený, keď zistil, že Galileo napriek čiernej legende nebol nikdy mučený, nebol upálený na hranici a vo väzení nestrávil ani deň. A nikdy nevyriekol slávne slová pred svojimi žalobcami: A predsa sa krúti! (túto scénu vymyslel až v roku 1757 v Londýne novinár Giuseppe Baretta). Astronóm zomrel na svojom lôžku zaopatrený sviatosťami v prítomnosti svojej dcéry – rehoľníčky Livie.

Frank Sherwood Taylor na základe svojho výskumu dospel k tomuto záveru: Ak sú tvrdenia o odpore Cirkvi voči vede tak slabo zdôvodnené, to isté môže platiť aj v prípade všetkých ostatných príbehov o jej zlobe, podvodoch a predsudkoch, ktoré uvádzajú protestantské a voľnomyšlienkárске zdroje. „Naďalej som bol neveriaci, ale teraz som bol otvorený voči viere“, vyhlásil.

Jeho prednáška medzi poslucháčmi voľnomyšlienkárskej spoločnosti spôsobila zdesenie. Pre neho sa stala východiskom pre napísanie knihy *Galileo a sloboda myslenia*, ktorá vyšla v roku 1938. V nasledujúcich rokoch ako výskumný pracovník postupoval po rebríku vedeckej kariéry. V roku 1940 sa stal kurátorom Oxfordského múzea histórie vied, neskôr riaditeľom Múzea vedy v Londýne a prezidentom Britskej spoločnosti pre históriu vedy. Medzitým však – 15. novembra 1941 – bol prijatý do lona Katolíckej cirkvi.

Viera a rozum

Frank Taylor pri štúdiu procesu s Galileom prišiel k záveru, že prípad talianskeho astronóma vôbec nespochybňuje neomylnosť Cirkvi, ako to tvrdili protikatolícki polemici. Tento atribút Magistéria je vyhradený iba pre otázky viery a mravov. V súvislosti s tým vyvstala otázka: je viera v rozpore s rozumom alebo je s ním zlučiteľná? Na pomoc anglickému vedcovi vtedy prišla myšlienka francúzskeho fyzika a matematika Pierra Duhema, ktorý presne definoval hranice exaktných vied, za ktorými je oblasť náboženských záležitostí.

Vyvstala však ďalšia otázka: je možné veriť v pravdivosť opisov obsiahnutých v evanjeliách? To záviselo od dôveryhodnosti svedkov týchto udalostí. Taylor pri čítaní Nového zákona dospel k záveru, že **nijaký človek by nemohol vymyslieť takú postavu, ako je Ježiš Kristus**. Veľký vplyv na neho mali aj Vyznania sv. Augustína. Uvažoval takto: Tento človek mal podobný problém ako mám ja. Mal väčšiu inteligenciu ako ja a oveľa väčšiu duchovnú silu. Prečo by jeho riešenie nemohlo byť aj mojím riešením?

Boli to roky druhej svetovej vojny a Frank Taylor veľa rozmýšľal o probléme zla. Až dovtedy veril, že zlo bude odstránené vďaka rozvoju vedy, ktorá učiní svet lepším. Teraz však videl, že vedci využívajúci svoje čoraz väčšie znalosti konštruujú čoraz smrtonosnejšie zbrane. Pochopil, že ľudská zloba vôbec nie je dôsledkom nevedomosti. **Problém je hlbší: v samotnej prirodzenosti človeka**. Postupne zisťoval, že vo svete, ktorý ho obklopoval, niet etiky, ktorá by bola altruistickejšia než etika kresťanská.

V tomto presvedčení ho utvrdilo stretnutie sa s dvomi katolíckmi, ktorých totožnosť nikdy neprezradil. Stali sa pre neho živým príkladom toho, že človek môže byť milosrdný, pokorný a predsa neoblomný vo viere a vyžarovať svätosť pre všetkých, ktorí majú oči, aby ju videli.

Ako spomínal, **to, že ich spoznal, bola pre jeho pochopenie kresťanstva cennejšie ako čítanie objemných zväzkov teologických traktátov** či počúvanie kázni mnohých výrečných kazateľov.

Intelektuálne bol pripravený prijať vieru, ale stále chýbal akt vôle. Jedného dňa nečakane začul hlas: Prečo márneš svoj život? V jednom okamihu všetok odpor zrazu zmizol. Na otázku, prečo konvertoval na katolicizmus a nie anglikanizmus, odpovedal: „Mojím učiteľom bol svätý Augustín a ani chvíľu som nepochyboval, ktorú Cirkev by spoznal ako svoju, keby dnes žil“.

V nasledujúcich rokoch Frank Sherwood Taylor vydal niekoľko kníh, v ktorých tvrdil, že viera a rozum nie sú v rozpore. Vyvracal mýty o nekompatibilite náboženstva s vedou. Písal tiež diela o stredovekej kresťanskej mystike. Keď v roku 1956 zomrel, jeho spolupracovníci zdôrazňovali nielen jeho ohromné vedomosti, ale aj dobrotu, láskavosť voči ostatným a svoju ochotu pomôcť. Takto si ľudia zapamätali učenca, ktorý za svoje obrátenie vďačil procesu s Galileom.

© **Všetky práva vyhradené. Článok bol prebraný z partnerského webu PCH24.**

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/od-galilea-po-augustina/>